

«ЗОЛОТА СЕРЕДИНА» МІЖ СЦЕНОГРАФІЄЮ І РЕЖИСУРОЮ

Сьогодні багато театральних підмостків України відчують гостру необхідність в художниках по світловому оформленню вистав.

Аналіз ситуації в харківських драматичних театрах показав, що винятком в цьому сенсі є лише академічний театр ляльок ім. В. А. Афанасьєва (ХДАТЛ). Але, як відомо, будь-яке виключення є підтвердженням загального правила.

Тому і прийшло рішення поставити кілька запитань начальнику освітлювального цеху ХДАТЛ Дмитру Прасолову.

Промінь світла в «темному царстві»

- Дмитро Юрійович, ні для кого не секрет — ви йшли досить складною дорогою до професії художника по внутрішньому освітленню сцени. Скажіть, яким чином цей шлях завершився в кулісах кращого театру ляльок України?

- Після школи готувався здавати іспити в Харківський університет радіоелектроніки. Напевно б вступив і згодом пов'язав би своє життя с інформаційними технологіями.

- Що завадило?

- Захоплення творчістю відомих кінозірок, зокрема Андрія Міронова і Володимира Машкова. Їх екранний вплив на мене виявився настільки сильним, що вирішив стати таким же класним артистом, як і вони. Вступив на навчання до Харківського національного університету мистецтв на курс народного артиста України Олексія Рубінського. На другому році зрозумів, що переоцінив свої акторські здібності, і вирішив перервати навчання. З університету мистецтв пішов, а ось без театру подальшого життя вже не уявляв. Дізнався, що в Харківській академії народного господарства є кафедра світлотехніки і джерел світла. Вдача посміхнулася, і після основних предметів, які мені довелося здати за перший курс навчання, мене зарахували відразу на другий. Тепер є дипломованим фахівцем Харківського театру ляльок.

- До того як стати художником по світлу, ви без відриву від навчання працювали в цьому театрі рядовим освітлювачем. Хто рекомендував вас?

- Ще в пору навчання на театральному відділенні ХНУМ допомагав створювати світлове оформлення для дипломних вистав. Часто сам сідав за освітлювальний пульт і керував процесом від початку і до кінця сценічної дії.

Харківський театр ляльок в ту пору перебував у складному становищі через брак фахівців, здатних працювати на новій апаратурі, і до мене звернулася майстер акторського курсу театру анімації Світлана Яківна Фесенко, запропонувавши обговорити з дирекцією Театру ляльок можливість моєї роботи освітлювачем.

- Як давно це було і де вдосконалювали майстерність?

- З того часу минуло ціле десятиліття. Працюючи в театрі, я підвищував кваліфікацію в Києві у відомого британського художника по світлу Майкла Меніона. Але безпосередню участь на моє професійне становлення посприяв талановитий художник Володимир Мінаков, справжній майстер світлових справ — кращий фахівець у цій галузі, який керував освітлювальним цехом Харківського академічного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка. Мені пощастило, якщо можна так сказати, стати підмайстром Володимира Івановича і на практиці опанувати секрети світло постановочного процесу. Спочатку, здавалося, майстер не помічає моєї присутності, але незабаром зрозумів, що він уважно спостерігає, як я сприймаю зауваження і дотримуюся його порад. Мінаков став довіряти мені певні фрагменти роботи і поступово у нас склалися суто ділові взаємини. Я допомагав, а він, як би ненароком, розкривав мені професійні секрети.

- Хіба не існує спеціалізованого навчального закладу, в якому готують художників по світлу?

- Колись в Одесі було єдине на всьому пострадянському просторі спеціалізоване відділення при театральній художній школі. Не знаю, яка його доля сьогодні, але це відділення давно було закрито через матеріально-технічні проблеми, пов'язані з придбанням постійно оновлюючого театрального освітлювального обладнання.

Вивірена точність «чорного кабінету»

- У чому суттєва різниця між освітлювачем і художником по світлу?

- Художник-освітлювач спільно з режисером і театральним художником бере безпосередню участь у створенні сценічного малюнка майбутньої вистави. Це важливий момент обговорення всіх технічних компонентів при підготовці до прем'єри. Розраховується колірна гамма всередині декораційного простору, від складності якого залежить розробка світлової партитури декількох сценічних планів, на яких вибудовуються мізансцени.

- Колірна гамма - це ...

- Це підбір світлотехнічних пристроїв, здатних змінювати колір. Сьогодні з'явилися особливі ліхтарі, які працюють за допомогою комп'ютерних програм, але залишилися і ті, що керуються вручну і фільтруються спеціальними різнокольоровими пластинами, — ефект такий же, але фізичних витрат більше. Всі існуючі ліхтарі — від рампи, софітів, виносних, контрових, «гармат», «сішек», «жаб» і багатьох інших, для мене є такими ж виразними засобами, як фарби для живописця.

Іншими словами, художник по світлу є творцем зовнішнього і внутрішнього враження, одержуваного глядачами від дії, яка відбувається на сцені. Крім того, він розробляє атмосферні явища, а також люстри, свічки, каганці та інші світлові та димові пристрої, які задіюються в той чи іншій виставі.

Освітлювач — це технічний співробітник, що розправляє світло по партитурі, яку створив художник по світлу і сценограф, а потім затвердив режисер-постановник. Під час вистави освітлювач «грає» на пульті, посилюючи або зменшуючи рівні напруги, або змінює освітлення в залежності від поданих акторами чи звукорежисером реплік. Партитура прописується докладно від початку і до кінця сценічної дії, в ній все побудовано до дрібниць, а далі вже справа техніки і професійного досвіду.

- В якому декоративному оформленні найважче розправляти світло?

- «Чорний кабінет»! У його просторі потрібно вивірена точність. Сцена драпірується чорним оксамитом, в якому не повинно бути жодної дірочки, жодного просвіту в прорізах для виходу на сцену. Локальний внутрішній світ виставляється так, щоб жоден відблиск не попадав на тканинну основу.

Навколо мізансцени, картини або цілого акту повинен відчуватися нескінченний простір глибокої темряви протягом усієї сценічної дії. У той же час важливо в повній мірі висвітлити персонажів і реквізит. Не менш складно поєднувати внутрішній світ сцени з відео проекцією. Як приклад приведу казку «Їжачок з туману», в якій з великими труднощами вдалося досягти бажаного результату. У виставі задіяно майже три десятки прожекторів різного типу і необхідно було ретельно скорегувати роботу кожного з них. Нам таки вдалося домогтися ефекту «чорного кабінету», в якому вузько спрямований промінь виразно виділяє з безодні глибокого сценічного простору потрібний об'єкт.

- Сценічне світло здатне створити крупний план персонажа-ляльки?

- Якщо на те буде воля і невідворотне бажання режисера-постановника. Важко, але є багато варіантів, про які я не стану розповідати. В обговореннях

і суперечках театрального художника і режисера народжується істина, яку має втілити в життя художник по світлу. Іноді фантастичні задуми талановитих творчих натур виходять за межі технічних можливостей театру, і ми спільно шукаємо компромісне рішення. Художник по світлу — «золота середина» між сценографом і режисером. Я це добре засвоїв.

- Дякую за пізнавальну бесіду. Думайте про послідовників, про тих, хто захоче перейняти у вас досвід і осягнути таємниці професійної майстерності.